

Hititçe Çiviyazılı Belgelerde ÉRIN^{MEŠ} *parašant-***Şafak Bozgun*****ORCID:0000-0001-8406-2601****Öz**

ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* "bir çeşit asker/birlik", "hızlı hareket eden, acil müdahale kabiliyetine sahip olan askeri bir birim/birlik"; "saldırı birliği" ya da "dağılmış, kaçmış, darmadağın olmuş" (askeri birlik) teknik bir terim olarak tanımlanmaktadır. *parašant-* (sıfat ya da partizip), *-ant-* gövdeli ya da Luvice çoğul bir kelime olarak Sg.Nom.: *pa-ra-ša-an-za* (KBo 16.9(+)⁵; KBo 16.10(+)⁶; KUB 14.19¹²); Sg.Akk.: *pa-ra-ša-a[n-ta²-an²]* (KUB 14.19¹¹) geçişleri ile ÉRIN^{MEŠ} sözcüğünü nitelemektedir. Anadolu'da konuşulan dillerinden "ödünç-alınmış" birçok kelimenin Kültepe metinlerinde *-a/innum* suffiksinin eklenerek oluşturulduğu ve kullanıldığı çok sayıda örnekten bilinmektedir. Nuzi arşivlerinde yerel askerler ile ilgili envanter kayıtlarını içeren silah, zırh, koşumlu at ve arabaları ile teçhizatları hakkında bilgi veren metinler arasında *paraššannu-* ifadesi geçmektedir. Bu çalışma, II.Murşili'nin ayrıntılı yıllıklarında geçen üç metinde tespit edilen ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* kelimesi üzerinedir.

Anahtar Sözcükler: ÉRIN^{MEŠ} *parašant-*; *paraššannu-*; II.Murşili; Askeri birlik

Gönderme Tarihi: 26/03/2019**Kabul Tarihi:21/06/2019**

* Arş.Gör., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Hititoloji Anabilim Dalı, E-Posta: sbozgun@ankara.edu.tr

ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* in Hittite Cuneiform Documents

Şafak Bozgun

ORCID:0000-0001-8406-2601

Abstract

ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* is defined as a technical term which means "flying column; modifies troops"; "the rapid-deploy force"; "assault troops" or "dispersed, fled² (troops)". *parašant-* (adjective or participle) is seen together ÉRIN^{MEŠ} word: Sg.Nom.: *pa-ra-ša-an-za* (KBo 16.9(+) 5; KBo 16.10(+) 6; KUB 14.19 12); Sg.Akk.: *pa-ra-ša-a[n-ta²-an²]* (KUB 14.19 11) and it is describes as *-ant-* stem or plural word Luwian. It is known from many examples that many of the loanwords from the Anatolian languages are used and occurred in Kültepe texts by adding *-a/innum* suffix. In the Nuzi archives, *paraššannu-* is mentioned with weapons, armor, harnessed horses and their carriage and equipment in inventory texts of local soldiers. This study examines the phrase of ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* mentioned in detailed annals of Muršili II.

Keyword: ÉRIN^{MEŠ} *parašant-*; *paraššannu-*; Muršili II.; Troops

Received Date: 26/03/2019

Accepted Date: 21/06/2019

ÉRIN^{MEŠ} *parašant*- в хеттских клинописях**Резюме**

ÉRIN^{MEŠ} *parašant* — это технический термин, используемый в значениях «тип войска/солдат», «быстро передвигающаяся, быстро реагирующая военная единица/войско», «атакующее войско», или «развалившееся, сбежавшее, разгромленное (войско)». *Parašant*- (прилагательное или причастие), *-ant*- корень, или множественное число на лувийском Sg.Nom.: *pa-ra-ša-an-za*(КВо 16.9(+)⁵; КВо 16.10(+)⁶; KUB 14.19 12); Sg.Akk.: *pa-ra-ša-a[n-ta²-an²]* (KUB 14.19 11) определяет слово ÉRIN^{MEŠ}. Известны многочисленные примеры заимствованных из анатолийских языков слов, которые были использованы в текстах Культепе с присоединением суффиксов *-a/innum*. В текстах архива Нузи, где описывается инвентарь местных солдат, их оружие, доспехи, запряженные лошади и повозки, встречается слово *paraššannu*. Данная статья исследует слово ÉRIN^{MEŠ} *parašant*, которое встречается в трех текстах летописей Мурсили II.

Ключевые слова: ÉRIN^{MEŠ} *parašant*-; *paraššannu*-; Мурсили II; войско

Получено: 26/03/2019

Принято: 21/06/2019

Giriş

II.Murşili, kuzey bölgelerde Kaşka kabile toplulukları ile mücadelesini ayrıntılı yıllıklarında aktarmıştır.¹ ÉRIN^{MEŞ} *parašant-* sözcük tanımına, sadece II.Murşili'nin kuzeybatıda *Dahara*-ırmağı² ve çevresindeki faaliyetlerinden bahsettiği imparatorluk dönemine ait bu metinlerde rastlanılmaktadır.

ÉRIN^{MEŞ} *parašant-* "bir çeşit asker/birlik", "hızlı hareket eden, acil müdahale kabiliyetine sahip olan askeri bir birim/birlik (*flying column; modifies troops; the rapid-deploy force*)"; "saldırı birliği (*corpo d'assalto*)" ya da "dağılmış, kaçmış, darmadağın olmuş (askeri birlik)" teknik bir terim olarak tanımlanmaktadır.³

parašant- (sıfat ya da partizip), *-ant-* gövdeli ya da Luvice çoğul bir kelime olarak Sg.Nom.: *pa-ra-ša-an-za* (KBo 16.9(+)⁵; KBo 16.10(+)⁶; KUB 14.19 12); Sg.Akk.: *pa-ra-ša-a[n-ta²-an²]* (KUB 14.19 11) geçişleri ile ÉRIN^{MEŞ} sözcüğünü nitelemektedir.⁴ Hititçe metinlerde farklı "askeri oluşumları/grupları" tanımlamak için, ÉRIN^{MEŞ} "askerler/birlik, savaşçı(lar)" ile birlikte geçen çok sayıda sözcük mevcut

¹ Albert Goetze, *Die Annalen des Muršiliš, MVAeG 38*, Leipzig: Darmstadt, 1967; Johannes Houwink ten Cate, "Mursilis' North-Western Campaigns-Additional Fragments of His Comprehensive Annals", *Journal of Near Eastern Studies* 25, (1966): 162-191; Giuseppe F. del Monte, *L'opera storiografica di Mursili II re di Hattusa, Vol. I: Le gesta di Suppiluliuma*, Pisa, 2009.

² Öncesinde Gökırmak ile ilişkilendirilen *Dahara*, Devrez Çay ile eşitlenmektedir, bkz. Hans Güstav Güterbock, "The North-Central Area of Hittite Anatolia", *Rev.of: Garstang J.-Gurney O.R.* 1959a, *Journal of Near Eastern Studies* 20, (1961): 95; Massimo Forlanini, "L'Anatolia nordoccidentale nell'impero eteo", *Studi Micenei ed Egeo Anatolici* 18, (1977): 202-203; Giuseppe F. del Monte ve Johann Tischler, *Die Orts-und Gewässernamen der hethitischen Texte*, Wiesbaden: Dr.Ludwig Reichet Verlag, 1978, 551-552; Giuseppe F. del Monte, *Die Orts-und Gewässernamen der hethitischen Texte. Supplement*, RGTC 6/2, Wiesbaden: Dr.Ludwig Reichet Verlag, 1992, 211; Roger Matthews ve Claudia Glatz "The historical geography of north-central Anatolia in the Hittite period: texts and archaeology in concert", *Anatolian Studies. Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara* 59, (2009): 59-60.

³ Houwink ten Cate, "Additional Fragments of His Comprehensive Annals", 164vd.; del Monte, *L'opera storiografica di Mursili II re di Hattusa*, 22, 31, 37vd., 117; CHD (P): 139; Ahmet Ünal, *Multilinguales Handwörterbuch des Hethitischen/A Concise Multilingual Hittite Dictionary/Hititçe Çok Dilli El Sözlüğü*, Hamburg: Verlag Dr.Kovač, 2007, 514; HED (P): 154.

⁴ Alvin Kloekhorst, *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*, Leiden: Brill, 2008, 633; ÉRIN^{MEŞ} ise, Hititçe *-att-* ile biten *tuzzi(ant)-* veya Luvice *kuwalan(a)-²* ile eşitlenmektedir, Richard Henry Beal, *The Organisation of the Hittite Military, Texte der Hethiter* 20, Heidelberg: Winter, 1992, 1vd. dn.1; Mark Weeden, *Hittite Logograms and Hittite Scholarship, Studien zu den Boğazköy-Texten* 54, Wiesbaden: Harrassowitz, 2011, 218.

olmasına rağmen, bunların görev dağılımları ve teçhizatları ise çoğu zaman belirsiz kalmaktadır:

- ÉRIN^{MEŞ} kent adları ile birlikte "x-kenti birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} *annallin* "eski(/deneyimli/tecrübeli) yaya askerleri/birliği"⁵
 ÉRIN^{MEŞ} ANŞE.KUR.RA^{MEŞ/HI.A} "yaya ve atlı/arabalı savaşçılar";
 ÉRIN^{MEŞ} *ašandula/i-* "garnizon askeri/birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} IGI.GAL(.LA) "gözcü/casus birliği"⁶;
 ÉRIN^{MEŞ} *haluga-* "haberci/istihbarat birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} *hapiri-* "paralı askerler/birlik";
 ÉRIN^{MEŞ} GIBIL "yeni askerler/birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} GIŞ GIGIR^{MEŞ} "yaya ve arabalı askerler/birlikler";
 ÉRIN^{MEŞ} GİR(^{PÍ}) "yaya askerler, piyade";
 ÉRIN^{MEŞ} KIN "istihkam askerleri/birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} LÚ KÚR "düşman askerleri/birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} MANDA "yabancı askerler/birlik";
 ÉRIN^{MEŞ} NAM.RA "NAM.RA'lardan oluşan askerler/birlik"
 ÉRIN^{MEŞ} NARĀRI(^{HI.A}) "yardımcı askeri birlikler";
 ÉRIN^{MEŞ} ŠĀMHARI "saldırı/hücum askerleri/birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} *šarikuwaš* "daimi ordu askerleri";
 ÉRIN^{MEŞ} (LÚ.MEŞ)UKU.UŠ "ağır silahlı askerler/kıtalar"⁷;
 ÉRIN^{MEŞ} *warraiš* "yardımcı askerler/destek birliği";
 ÉRIN^{MEŞ} GIŞ ZĀLTA "savaş arabalı askerler/birlik"⁸

⁵ Sedat Alp, *Hethitische Briefe aus Maşat-Höyük*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991, 426-vd..

⁶ Beal, *Hittite Military*, 245; HZL: 316 "*Truppengattung*".

⁷ Krş. "hazır ordu kitabı", Beal, *Hittite Military*, 50.

⁸ Weeden, *Hittite Scholarship*, 2011, 220-224; Kaşka kabile topluluklarının politik ve askeri faaliyetlerde herhangi bir merkezi sisteme bağlı olmadığı hem Hititler ile hem de kendi aralarında kalıcı bir işbirliği geliştiremediği düşünülmekteyse de, Hititçe bazı belgelerde ÉRIN^{MEŞ} ŠU-TI^{HI.A} (ya da ÉRIN^{MEŞ} ŠU-TI) kavramının "Kaşkalı savaşçı gruplar"ın tanımlanması için kullanıldığı görülmektedir, bkz. Einar von Schuler, *Die Kaškäer. Ein Beitrag zur Ethnographie des alten Kleinasien*, Berlin: De Gruyter, 1965, 71vd.; Alp 1977: 637vd.; Harry A. Hoffner, "The Hittite Word for "Tribe"", *Studia Mediterranea Piero Meriggi Dicata*, (1979): 261, Sumerce ŠU^{TUM} (Akadça QĀTUM) karşılığı çift bir uzuv olarak da metinlerde görülen Hititçe *latti-* "kol" anlamı verilmektedir.

Hitiçe metinlerde farklı askeri oluşumları/grupları tanımlayan bu örneklerin yanı sıra II.Murşili'nin kuzeybatı seferlerinde sadece üç metin yerinde ÉRIN^{MEŞ} *parašant-* ifadesi geçmektedir:

KBo 16.9:⁹

4' w]a-ar-nu-nu-un am-mu-u[k	4' y]aktım. Ben[i/a
5']ÉRIN ^{MEŞ} pa-ra-ša-an-za-ma [	5'] <i>parašant-askerleri/birliği</i> ise [
6'] na-aš-kán I-NA ^{ID} Da-ha-[ra	6' ve onlar <i>Daha[ra]-ırmağında</i> [

KBo 16.10:¹⁰

2] x na-an hu-ul[-le-e-er]	2]x ve onlar savaş[tılar].
3 A-NA K]ARAŠ EGIR-pa ú-wa-t[e-e]r	3 Or]du[yu] geri getird[ile]r.
4 z]é-eh-hu-un ¹¹	4 g]eçtim.
5 -u]n ÉRIN ^{MEŞ} pa-ra-ša-an-za-ma-kán	5...tı]m. <i>parašant-askerleri/birliği</i> de
6 (-) [?]]ú-wa-i ti-it-ta-nu-ir	6] (güçlük/zarar/acı)/sıkıntıya neden oldular.

KUB 14.19:¹²

8' ... nu-za LUGAL-uš ki[-iš-ša-an	8' ... ve bizzat kral (olarak) ş[öyle]
9' [iš-hi-ú]-la-ah-hu-un nu IŠ-TU ANŠE.KUR.RA ^{MEŞ}	9' [emir ver]dim. Arabalı savaşçı[larla
10' EGIR-an-wa]-ra-aš-za še-eš-ha-mi ma-ah-ha-an-wa-r[a-at ¹³	10']onlara [ardından/yenid]en talimat vereceğim, [onlara]

⁹ CTH 61.II Katalog numarası ile birbirine "indirekt join" olan metinlerin ay.III sütununda birçok tablet parçasından oluşan baş kısmın kırık bölümü KBo 16.9, KBo 16.10 *indirekt join* olmaktadır <https://www.hethport.uni-wuerzburg.de/hetskiz/sk.php?f=30/k>; Groddek 2002: 334, 337, krş. Houwink ten Cate, "Additional Fragments of His Comprehensive Annals", 162vd.

¹⁰ Houwink ten Cate, "Additional Fragments of His Comprehensive Annals", 172vd.

¹¹ Kelimenin öncesinde devam edip etmediği belirsizdir. *zai-* "geçmek, aşmak" *z]ehhun* (Prt.Sg.1) tamamlaması için bkz. Cord Kühne, "Bemerkungen zu den kürzlich edierten hethitischen Texten", *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie* 62, (1972): 240; Klaus K. Riemschneider, "Zur Unterscheidung der Vokale e und i in der hethitischen Orthographie", *Neu E.-Rüster Ch. (ed.), Festschrift Heinrich Otten. 27. Dezember 1973*, (1973): 281 ve dn.43; krş. *halzai-* "çağırarak, seslenmek" *halz]ehhun* (Prt.Sg.1) fiili CHD (P): 139.

¹² KUB 14.19 ise farklı olarak CTH 61.II.8 Katalog numarası ile metnin duplikatını oluşturduğu düşünülmektedir, Houwink ten Cate, "Additional Fragments of His Comprehensive Annals", 166-167, 173.

¹³ Krş. *ma-ah-ha-an-wa-r[a-at še-eš-ha-an-te-eš* Houwink ten Cate, "Additional Fragments of His Comprehensive Annals", 181.

11' <i>nu-kán ku-î]t-ma-an i-ya-ha-at</i> ÉRIN ^{MEŠ} <i>pa-ra-ša-a[n-ta[?]-an[?]</i>	...diğında[11' ve] ilerledi[ğimde] <i>parašant-</i>
12' EGIR- <i>an te]-eh-hu-un nu</i> ÉRIN ^{MEŠ} <i>pa-ra-ša-an-za-ma x[</i>	askerlerini/ birliğini 12' onları geri/tekrar yerleştirdim ve <i>parašant-askerleri/birliği</i> de [

Geçtiği üç metinde de ÉRIN^{MEŠ} *parašant*-'ın yer aldığı ilgili satırlarda fiiller tamamen kırıktır ancak hemen öncesinde onunla bağlantılı olarak;

• KBo 16.9 4' *warnu-* "yakmak" (*w]a-ar-nu-nu-un* Prt.Sg.1); • KBo 16.10 4 *zai-/ze-* "geçmek, aşmak" (*z]é-eh-hu-un* Prt.Sg.1) ya da *halzai-* (*hal-z]i-eh-hu-un* Prt.Sg.1) "çağırarak" • KBo 16.10 5 olasılıkla yine başlangıcı kırık ancak Prt.Sg.1 ile sonlanması muhtemel bir fiil • KUB 14.19 11' *iya-* "gitmek" (*i-ya-ha-at* Prt.Sg.1) • KUB 14.19 12' *dai-* "koymak, yerleştirmek" (*te]-eh-hu-un*), sonrasında ise; • KBo 16.10 5-7, *uwai tittanu-* "kötülük yapmak/zarar vermek" fiili görülmektedir. *uwai- tittanuir* (Prt.Pl.3)¹⁴, ÉRIN^{MEŠ} *parašanza-ma-kán* için yüklem kabul edilirse, "*ana ordunun önünden gönderilen ve hafif silahlı, ani saldırılar gerçekleştirebilen bir askeri grubun*" verdiği zararın kastedildiği düşünülebilir.¹⁵

Diğer yandan ÉRIN^{MEŠ} *parašant*-: "(Askeri birlikler) dağılmış, kaçmış, darmadağın olmuş" anlamı için *parašant*-'ın kökünün, *par(a)š-/paršiya-* "parçalamak, bölmek, dağıtmak, (sınırı) geçmek, kırmak"; yine bu kök ile bağlantılı olarak *parašeš(š)-* "dağınık olmak, dağıtılmış olmak"; *par(a)š-*, *par(aš)šanu-* "kırmak, parçalamak, ufalamak; kaçmak" fiilleri ile ilişkili olabileceği belirtilmektedir.¹⁶

Benzer olarak ^{LÚ}*par(a)š(ša)na-*/^{LÚ}*parš(ša)na-* aynı kökten türetilen bir meslek adını belirtmesi gerektiği düşünülse de, metinlerde devamlı "*pár*" yazımı ile geçişi soru

¹⁴ *uwai-* "acı, sıkıntı, dert, zorluk güçlük" ile birlikte *peda-*, *uda-* ve *tiya-* fiileri, bkz. Cord Kühne ve Heinrich Otten, *Der Saušgamuwa-Vertrag (Eine Untersuchung zu Sprache und Graphik)*, *Studien zu den Boğazköy-Texten* 16, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1971, 40; HEG (U): 171.

¹⁵ Houwink ten Cate, "Additional Fragments of His Comprehensive Annals", 181; krş. metinlerde bu yorumu kanıtlayacak yeterince bilginin olmadığı da vurgulanmaktadır, bkz. CHD (P): 139.

¹⁶ İlk olarak Ernst Tenner, "Ein hethitischer Annalentext des Königs Muršiliš II (KBo V 8=Bo 2022). Text, Übersetzungsversuch, sprachliche Anmerkungen", *Jubiläums-Festschrift der II. städtischen Realschule zu Leipzig*, (1926): 100; ayrıca bkz. EHS: 404; Goetze, *Die Annalen des Muršiliš*, 254-255; HED (P): 154 ; HEG (P): 443. Hititçede (partizip yapmak için) *-ant-* suffiksi birkaç örnekte *ašant-* (*eš-/aš-*), *akuwant-* (*eku-/aku-*), *adant-* (*ed-/ad-*) gibi aktif anlamda sahip olarak geçmesinin yanı sıra; *kunant-* (*kuen-/kun-*), *appant-* (*epp-/app-*), *piyant-* (*pai-/pi-*) gibi pasif anlamda çoğaltabileceğimiz birçok örnekte kullanılmaktadır, Kloekhorst, *Hittite Inherited Lexicon*, 184.

işaretlerine neden olmaktadır.¹⁷ Sadece Hititçe bir mektupta, tek bir yerde tespit edilen *para(-)šanu-* (KBo 18.55 9) fiilinin anlamı belirsiz kalmasına rağmen, herhangi bir boşluk bulunmasa da *pa-ra-a* ve *ša-nu-nu-un* olarak değerlendirilmek istenmiş ve *ša-* "kızmak, öfkelenmek, kavga etmek" fiilinin *-nu-* kausatifi ile "kızdırmak"² anlamına gelebileceği¹⁸, *parašanu-* fiilinin de *parašešš-*'den türemiş ve ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* ile bağlantılı olabileceği değerlendirilmektedir.¹⁹

Söz konusu filolojik değerlendirmelerin yanısıra, ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* ifadesinde kök olarak görülen *parašš-*'in farklı dillerde tespitiyle birlikte değerlendirilebileceğini düşünmekteyiz. Anadolu'da konuşulan dillerinden "ödünç-alınmış" birçok kelimenin Kültepe metinlerinde *-a/innum* sufiksinin eklenerek oluşturulduğu ve kullanıldığı çok sayıda örnekten bilinmektedir²⁰:

<i>hani/eššā-</i>	→	<i>hiniššannum</i>
<i>hišša-</i>	→	<i>hiššannum</i>
<i>kullit-</i>	→	<i>kullitannum</i>
<i>zuppa-</i>	→	<i>zuppannum</i>
<i>hulukanni-</i>	→	<i>hulgannum</i>
<i>išparuzzi</i>	→	<i>išpuruzzinnum</i>
<i>kullupi</i>	→	<i>kullupinnum</i>

Hititçe, Luvice veya Hattice olabilecek bazı kelimeler, Kanešli-katipler tarafından *-a/innum* eklenmesi ile Akadçalaştırılmakta ve kelimeler bu biçimiyle Karum döneminde kullanılmaktadır. Eski Asurca metin formunda bazı değişiklikler içeren *-a/innum* ekine yine Nuzi metinlerinde pek çok yabancı kelimeye karşılaşılmaktadır. Kelime köklerine *-n-* eki getirilerek, Akadçada, Asurcada ve Nuzi metinlerinde izahı yapılamayan bazı ifadelerin, Anadolu kökenli bir dille veya doğrudan/dolaylı olarak aktarılmış Hurrice ile bağlantısı bulunduğu ifade edilmektedir.²¹

¹⁷ CHD (P): 188.

¹⁸ Albertine Hagenbuchner, *Die Korrespondenz der Hethiter 1. Die Briefe unter ihren kulturellen, sprachlichen und thematischen Gesichtspunkten 2. Die Briefe mit Transkription, Übersetzung und Kommentar*, THeth 15-16, Heidelberg: Carl Winter, 1989, 142vd.; HEG (P): 443.

¹⁹ CHD (P): 139; HEG (P): 443.

²⁰ Jan G. Dercksen, "On Anatolian Loanwords in Akkadian Texts from Kültepe", *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie* 97, (2007): 33-38.

²¹ Emin Bilgiç, "Kapadokya Tabletlerine Göre Anadolu Kavimleri Üzerinde Araştırmalar", *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 2, (1943): 32, 42; Emin Bilgiç, *Kapadokya*

Nuzi arşivlerinde yerel askerler ile ilgili envanter kayıtlarını içeren silah, zırh, koşumlu at ve arabaları ile teçhizatları hakkında bilgi veren metinler arasında *paraššannu-* ifadesi geçmektedir.²² Bu kelimenin, Hurrice'de görülen *-inne (-u/onne, -anne)* son eki ile ilişkilendirilerek, Akadçaya *paraššannu-* şeklinde geçtiği ve kökünün Hurrice *parašš-* olduğu değerlendirilmektedir.²³ Nuzi metinlerinde *paraššannu-*, *adamlar/askerler* ya da *atlar* için kullanılan "*deriden bir zırh*" ile birlikte²⁴, "bir çeşit nesne"; "zırhın/silahın bir parçası"; "at koşumunun bir parçası/koşum takımı"; "at binmek için bir parça" ve "bir çeşit örtü/zırh" gibi korunmayı sağlayan bir nesne²⁵; ve Hurrice *parašš-* kelimesinin "at arabasına koşulan eğitimli at" olabileceği yönünde çok çeşitli öneriler bulunmaktadır.²⁶

Benzer bir diğer husus, Boğazköy metinlerinde geçen Hurrice'den alınmış bir kelime olarak nitelendirilen *šariyanni-*, I.Şuppiluliuma ile Mitanni kralı Şattiwaza arasında yapılan bir antlaşma metninde (KBo 1.3 32, *sàriam*²⁷) "atlı arabalar için kullanılan bir çeşit zırh"; III.Hattušili ve II.Ramses yazışmasında (KUB 3.52 öy.3²⁸, (KUS)²⁹ *siriyanini*) "atlar ve adamlar/(askerler) için deriden koruyucu bir zırh" olarak sunulan hediye; yine III.Hattušili ile I.Adad-nīrāri yazışmasında (KBo 1.14 25²⁹, [sa]riyamāti) "giyilebilir bir çeşit zırh" olarak geçmektedir.³⁰ Şauşga'nın savaş

Metinlerinde Geçen Yerli Appellatifler ve Bunların Eski Anadolu Dilleri İçerisinde Yeri, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953, 30-31; Derksen, "Akkadian Texts from Kültepe", 32, 43.

²² Tamás Dezsö, "Scale Armour of the 2nd. Millennium B.C.", *Bács, T.A., ed., A Tribute to Excellence. Studies Offered in Honor of Ernő Gaál, Ulrich Luft, László Török*, (2002): 198; Tamás Dezsö, *The Assyrian Army. I. The Structure of the Neo-Assyrian Army. 2. Cavalry and Chariotry*, Budapest: Eötvös University Press, 2012. 59.

²³ CAD (P): 179; Semitik bir dile ait olmayan *prš* kullanımı ve kökü hakkında tartışmaları bkz. Oswald Loretz ve Walter Mayer, "Hurrisch *parašš-* "trainiertes Pferd"", *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie* 69, (1980): 188-189.

²⁴ Maynard Paul Maidman, *Nuzi Texts and Their Uses as Historical Evidence*, Society of Biblical Literature, Atlanta: Society of Biblical Literature, 2010, 60-64.

²⁵ AHw: 832; CAD (P): 179; Maidman, *Historical Evidence*, 60-64; Lutz Edzard, "Inner-Semitic loans and lexical doublets vs. genetically related cognates". In Butts Aaron (Eds.), *Semitic Languages in Contact*, (2015): 182.

²⁶ Semitik bir dil ailesinden olmayan *prš* "(at) sürmek, binmek" kökü ile yakından ilgili olduğu hk. Loretz ve Mayer, "Hurrisch *parašš-* "trainiertes Pferd"", 188-191.

²⁷ Gary Beckman, *Hittite Diplomatic Texts; 2nd Edition*, Atlanta: SBL Writings from the Ancient World 7, 1999, 50.

²⁸ Elmar Edel, *Die ägyptisch-hethitische Korrespondenz aus Boghazköi in babylonischer und hethitischer Sprache*, Opladen: Westdeutscher Verlag, 1994, 20.

²⁹ Hagenbuchner, *Die Korrespondenz der Hethiter*, 268; Beckman, *Hittite Diplomatic Texts*, 148.

³⁰ *siriam*, (*sariam*, *siriannu*, *širiam*, *šir'am*, *šir'annu*) "metal bazı parçalarla güçlendirilmiş deri bir giysi; giysi; zırh", (Ebla) *šari(y)ānum*; (Orta Asur) *sariānu*, Yeni Babil *šir'am*, *šir'annu*, CDA: 318; CAD (S): 313.

teçhizatlarının listesinde (KUB 27.1 II 9, *šariyanni*; III 49, *šaryani*)³¹; "bir çeşit zırh"³² aynı zamanda Hititçe metinlerde *šariya*- kökünde "bir askeri sınıf ve birlik"^(?) tanımında da görülmektedir.³³

Yine Hititçe belgelerde görülen (özellikle ritüel olarak taşınan/kullanılan) (GIŞ) *mari*- "mızrak"^{?,34} benzer bir biçimde Boğazköy, Ras Samra, (Orta Babil) Alalah, Nuzi ve Orta Asur metinlerinde geçen *-a/innu* sufiksi ile *mari(y)annu* "savaş arabası kullanan kimse ya da savaşçı bir sınıf"³⁵ anlamında oluşturulduğu da dikkate alınmalıdır.³⁶

---

³¹ Ilse Wegner, *Hurritische Opferlisten aus hethitischen Festbeschreibungen, Teil 1: Texte für ISTAR-Sa(w)uska*, Corpus der hurritischen Sprachdenkmäler 1/3a, Roma: Bonsignori, 1995, 39, 47.

³² CHD (Š): 259.

³³ CHD (Š): 257.

³⁴ CHD (L/N): 183; Kloekhorst, *Hittite Inherited Lexicon*, 557.

³⁵ CDA: 198; CAD (M): 281-282.

³⁶ Benzer olarak *huli(y)am* "koruyucu bir miğfer", CDA: 119; CAD (H): 228. Hititçe *hulana-* (**hul(a)-*; *hul-*) kökü ile ilgili olabilecek Nuzi ve Alalah metinlerinde görülen ve Akadça *hul(l)anu* hk. Kloekhorst, *Hittite Inherited Lexicon*, 357-358.

Sonuç

Bölgede dönemin ordu yapılanmalarında, asker ve onunla ilgili, teçhizat ile nesne adlarının farklı dillerde benzer terimlerle kullanıldığı görülmektedir.³⁷

Hititçe metinlerde incelediğimiz "askerleri niteleyen" *parašant-* kelimesinin de; ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* ifadesinde görülen *parašš-* kökünün³⁸, şayet sadece ses benzerliği taşıyorsa, o dönem yaygın bir biçimde "askeri teknik terimleri" niteleyen diğer kelimeler gibi benzer anlamını korumasını bekleyerek,

- "dağılmış, kaçmış, darmadağın olmuş (askeri birlikleri)" tanımladığını³⁹;
- hem askerler hem de atlar için kullanılan ve zırh/silah ile birlikte geçen onlarla bağlantılı bir nesne olabileceğini;
- özel olarak bu nesneyi kullanan(/giyen/takan/taşıyan) askeri birliğin ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* olarak tanımlandığını;
- söz konusu askeri birliğin sadece, Kaška kabile topluluklarına düzenlenen seferlerde geçmesinin ise bu bölgelerde yapılacak savaşlarda stratejik bir yaklaşım olduğunu;
- diğer yandan ÉRIN^{MEŠ} *parašant-*, (KUB 16.10 7) *uwai tittanu-* fiilinin öznesini oluşturuyorsa, ana ordunun asıl taarruzu gerçekleştirmeden önce, *'harekete*

³⁷ *siriam; mari(y)annu* ve *huli(y)am* kelimelerinin de o dönem bölge coğrafyasında yaygın bir biçimde farklı dillerde kullanılmış "belirli askeri teknik terimleri" ifade edebileceğini belirten (Eötvös Loránd Üniversitesi, Assuroloji Bölümü) Tamaš DEZSÖ'ye katkılarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

³⁸ Hattice **hapraš-* kelimesinin *ha-* ön eki içerdiği ve kökünün *p(a)raš* olabileceği hk. Oğuz Soysal, *Hattischer Wortschatz in hethitischer Textüberlieferung, HdO I/74*, Leiden-Boston: Brill, 2004, 145.

³⁹ Hititçe metinlerde IV.Tuthaliya'ya ait olan bir askeri fermana Hitit ordusunda seferlerden kaçan/firar eden bir asker olması halinde onun üst rütbeliler tarafından derhal krala bildirilmesi gerektiği yönünde talimat bulunmaktadır, I (1) [(A-NA)^{LU}(BE-EL MA-AD-GAL₉-TI)-ma[?]-aš-kán ku-e-da-ni an-da^{LU}SIG₅ la-ah-hi-ma-aš Ú-UL [p]a-a-an-za^{LU}BE-EL MA-AD-G[(AL₆)-TI-(ma-an)] (2) [ma-a-an^{LU}hu-ya-an-d(a)]-a[(n)]³⁹ iš-ta-ma-aš-zi na-an e-ep-du na-an I-NA É.GAL^{LM} up-pa-ú da-a-i-ma-az (3) [(le-e) na-an ar-h]a le-e tar-na-a-i ma-a-an-kán^{LU}SIG₅ na-aš-ma ap-pé-ez-zi-iš an-tu-wa-ah-ha-aš [ ] (4) [(la-ah-ha-az KASKAL-az EG)]IR-pa hu-u-wa-a-i^{LU}DUGUD-ŠU-ma-an UGULA LI-IM-ya le-e mu-un-na-an-zi (5) I-NA [É.GAL^{LM}-ya-an h]u]-u-da-a-ak te-ek-ku-uš-ša-nu-ud-du "(1) Fakat o, (BEL MADGALTI) Askeri Vali'nin (emrindeki) alt rütbeli hangi asker savaşa gitmemiş ise Askeri Vali onun (2) [kaçak] (olduğunu) iştir[se], onu tutsun ve onu saraya göndersin, fakat (onu) kendine almasın. (3) [onu serbest] bırakmasın. Eğer alt rütbeli bir subay veya sonuncu biri/er, (4) seferden geri kaçarsa, onu yüzbaşı ve binbaşı(sı) saklamasınlar. (5) Onu derhal saraya bildirsinler...", Sedat Alp, "Hitit Kıralları IV.(?) Tuthaliya'nın Askeri Fermanı" *Belleten* 11, (1947): 388-389; Jared Miller, *Royal Hittite Instructions and Related Administrative Texts*, Atlanta: Society of Biblical Literature, 2013, 144-153.

geçen, ani saldırılar gerçekleştirebilen' ÉRIN^{MEŠ} *parašant-* = "Akıncı
Kolu/Müfrezesi" olduğunu düşünmekte ve önermekteyiz.

Kaynaklar

ALP S., "Hitit Kıralları IV.(?) Tuthaliya'nın Askeri Fermanı" *Belleten* 11, (1947): 383-402.

ALP S., "Maşat-Höyük'te Keşfedilen Hitit Tabletlerinin Işığı Altında Yukarı Yeşilirmak Bölgesinin Coğrafyası Hakkında", *Belleten* 41, (1977): 636-647.

ALP S., *Hethitische Briefe aus Maşat-Höyük*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1991.

BEAL R.H., *The Organisation of the Hittite Military, Texte der Hethiter* 20, Heidelberg: Winter, 1992.

BECKMAN G.M., *Hittite Diplomatic Texts; 2nd Edition*, Atlanta: SBL Writings from the Ancient World 7, 1999.

BİLGİÇ E., "Kapadokya Tabletlerine Göre Anadolu Kavimleri Üzerinde Araştırmalar, *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi* 2, (1943): 33-43.

BİLGİÇ E., *Kapadokya Metinlerinde Geçen Yerli Appellatifler ve Bunların Eski Anadolu Dilleri İçerisinde Yeri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953.

DEL MONTE G.F. ve TISCHLER J., *Die Orts-und Gewässernamen der hethitischen Texte*, RGTC 6, Wiesbaden: Dr.Ludwig Reichet Verlag, 1978.

DEL MONTE G.F., *Die Orts-und Gewässernamen der hethitischen Texte. Supplement*, RGTC 6/2, Wiesbaden: Dr.Ludwig Reichet Verlag, 1992.

DEL MONTE G.F., *L'opera storiografica di Mursili II re di Hattusa, Vol. I: Le gesta di Suppiluliuma*, Pisa: Plus, 2009.

DERCKSEN J.G., "On Anatolian Loanwords in Akkadian Texts from Kültepe", *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie* 97, (2007): 26-46.

DEZSÖ T., "Scale Armour of the 2nd. Millennium B.C.", *Bács, T.A., ed., A Tribute to Excellence. Studies Offered in Honor of Ernő Gaál, Ulrich Luft, László Török*, (2002): 195-216.

DEZSÖ T., *The Assyrian Army. I. The Structure of the Neo-Assyrian Army. 2. Cavalry and Chariotry*, Budapest: Eötvös University Press, 2012.

EDEL E., *Die ägyptisch-hethitische Korrespondenz aus Boghazköi in babylonischer und hethitischer Sprache*, Opladen: Westdeutscher Verlag, 1994.

EDZARD, L., "Inner-Semitic loans and lexical doublets vs. genetically related cognates". In Butts Aaron (Eds.), *Semitic Languages in Contact*, (2015): 181-197.

FORLANINI M., "L'Anatolia nordoccidentale nell'impero eteo", *Studi Micenei ed Egeo Anatolici* 18, (1977): 197-225.

GOETZE A., *Die Annalen des Muršiliš*, MVAeG 38, Leipzig: Darmstadt, 1967.

GRODDEK D., "Muršili II, die große Feste und die 'Pest'. Überlegungen zur Anordnung der Fragmente der späteren Jahre seiner Regierung in den AM", *Anatolia antica. Studi in memoria di Fiorella Imparati, Eothen, studi sulle civiltà dell'Oriente antico*, (2002): 329-338.

GÜTERBOCK H.G., "The North-Central Area of Hittite Anatolia", Rev.of: Garstang J.-Gurney O.R. 1959a, *Journal of Near Eastern Studies* 20, (1961): 85-97.

HAGENBUCHNER A., *Die Korrespondenz der Hethiter 1. Die Briefe unter ihren kulturellen, sprachlichen und thematischen Gesichtspunkten 2. Die Briefe mit Transkription, Übersetzung und Kommentar*, THeth 15-16, Heidelberg: Carl Winter, 1989.

HOFFNER H.A., "The Hittite Word for "Tribe"", *Studia Mediterranea Piero Meriggi Dicata*, (1979): 261-266.

HOUWINK TEN CATE Ph.H.J., "Mursilis' North-Western Campaigns-Additional Fragments of His Comprehensive Annals", *Journal of Near Eastern Studies* 25, (1966): 162-191.

KLOEKHORST A., *Etymological Dictionary of the Hittite Inherited Lexicon*, Leiden: Brill, 2008.

KRONASSER H., "Heth. we-/wa-: hu", *Beiträge zur germanistik und Keltologie, Julius Pokorny zum 80*, (1967): 45-49.

KÜHNE C., "Bemerkungen zu den kürzlich edierten hethitischen Texten", *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie* 62, (1972): 236-261.

KÜHNE C. ve OTTEN H., *Der Saušgamuwa-Vertrag (Eine Untersuchung zu Sprache und Graphik)*, *Studien zu den Boğazköy-Texten* 16, Wiesbaden: Otto Harrassowitz, 1971.

LORETZ O. ve MAYER W., "Hurrisch parašš- "trainiertes Pferd"", *Zeitschrift für Assyriologie und vorderasiatische Archäologie* 69, (1980): 188-191.

MAIDMAN M.P., *Nuzi Texts and Their Uses as Historical Evidence*, Society of Biblical Literature, Atlanta: Society of Biblical Literature, 2010.

MATTHEWS R. ve GLATZ C., "The historical geography of north-central Anatolia in the Hittite period: texts and archaeology in concert", *Anatolian Studies. Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara* 59, (2009): 51-72.

MILLER J.L., *Royal Hittite Instructions and Related Administrative Texts*, Atlanta: Society of Biblical Literature, 2013.

RIEMSCHEIDER K.K., "Zur Unterscheidung der Vokale *e* und *i* in der hethitischen Orthographie", *Neu E.-Rüster Ch. (ed.), Festschrift Heinrich Otten. 27. Dezember 1973*, (1973): 273-281.

SOYSAL O., *Hattischer Wortschatz in hethitischer Textüberlieferung*, HdO I/74, Leiden-Boston: Brill, 2004.

ÜNAL A., *Multilinguales Handwörterbuch des Hethitischen/A Concise Multilingual Hittite Dictionary/Hittitçe Çok Dilli El Sözlüğü*, Hamburg: Verlag Dr.Kovač, 2007.

VON SCHULER E., , *Die Kaşkärer. Ein Beitrag zur Ethnographie des alten Kleinasien*, Berlin: De Gruyter, 1965.

TENNER E., , "Ein hethitischer Annalentext des Königs Muršiliš II (KBo V 8=Bo 2022). Text, Übersetzungsversuch, sprachliche Anmerkungen", *Jubiläums-Festschrift der II. städtischen Realschule zu Leipzig*, (1926): 83-106.

WEEDEN M., *Hittite Logograms and Hittite Scholarship, Studien zu den Boğazköy-Texten* 54, Wiesbaden: Harrassowitz, 2011.

WEGNER I., *Hurritische Opferlisten aus hethitischen Festbeschreibungen, Teil 1: Texte für ISTAR-Sa(w)uska*, Corpus der hurritischen Sprachdenkmäler 1/3a, Roma: Bonsignori, 1995.

Kısaltmalar

AHw: SODEN W. von, *Akkadisches Handwörterbuch*, Wiesbaden 1965vd.

CAD: *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, Chicago.

CDA: A Concise Dictionary of Akkadian. Ed.Black J.-George A.-Postgate N., SANTAG, vol.5, Wiesbaden: Harrassowitz Verlag, 1999.

CHD: *The Hittite Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*, Chicago, 1980vd.

EHS: KRONASSER, H. *Etymologie der hethitischen Sprache*. 1/1 Zur Schreibung und Lautung des Hethitischen 1/2 Wortbildung des Hethitischen, Wiesbaden 1966.

HED: PUHVEL, J., *Hittite Etymological Dictionary*, Berlin: de Gruyter, 1984vd.

HEG: TISCHLER, J. *Hethitisches Etymological Glossar*, Innsbruck: Institut für Sprachwissenschaft, 1977vd.

HZL: RÜSTER C. ve NEU E., *Hethitisches Zeichenlexikon. Inventar und Interpretation der Keilschriftzeichen aus den Bogazköy-Texten*, Wiesbaden 1989.

KBo: *Keilschrifttexte aus Boghazköi*, Leipzig: Hinrich, 1916-1923; Berlin: Gerb.Mann, 1954vd.

KUB: *Keilschrifturkunden aus Boghazköi*, Berlin: Akademie, 1921-1990.